

BOEREN & TUINDERS OVERBETUWE AAN HET WOORD

Gesprekken met boeren aan de keukentafel

BOEREN & TUINDERS OVERBETUWE AAN HET WOORD

Gesprekken met boeren aan de keukentafel

In de gemeente Overbetuwe leven en werken veel boeren en hun gezinnen. De gemeente wil beter weten en begrijpen welke gevolgen de ontwikkelingen hebben voor hen, hoe zij de toekomst zien en waar de gemeente haar taken naar de sector en het buitengebied beter kan vervullen.

Dit was de basis om het onderzoek 'Boeren en tuinders Overbetuwe aan het woord' op te zetten. In onafhankelijke en vertrouwelijke keukentafelgesprekken kwamen de boeren aan het woord. Om een professionele en vertrouwelijke uitvoering te garanderen zijn vier onafhankelijke agrarisch coaches ingehuurd. Uit de gesprekken bleek dat dit initiatief van de gemeente erg werd gewaardeerd.

“De gemeente heeft middels dit onderzoek oren naar de agrarische sector en dat vind ik prettig.”

In de gesprekken bij de families aan de keukentafel was alle ruimte om te bespreken wat er leeft en welke vragen er spelen. Vanaf oktober 2023 tot januari 2024 zijn er 147 gesprekken gevoerd. Met circa 67 mensen die geen gesprek wilden zijn telefoongesprekken gevoerd. Hun redenen daarvoor verschillen van 'geen interesse' tot 'geen nut' en 'geen vertrouwen'.

Dat geeft alles bij elkaar een goed beeld van wat er leeft in de sector. Dit is een beknopt verslag daarvan. Wilt u meer weten, het hele verslag is te vinden via www.overbetuwe.nl/boerentuindersaanhetwoord

GROTE VERANDERINGEN OP KOMST VOOR BOEREN IN OVERBETUWE

We zien bij de boeren die we gesproken hebben een mix van: onzekerheid, frustratie en boosheid. Het gevoel niet gehoord en niet gewaardeerd te worden is groot. Er komen grote veranderingen aan maar de overheid lijkt geen visie of richting te hebben. De boodschap is vooral: ‘het moet anders’! Maar hoe is niet duidelijk. Er is geen sprake van samenhangende maatregelen of visie. Boeren en hun families hebben daar in hun persoonlijk leven last van en als ondernemers is elke investering onzeker geworden. Een rendabel perspectief ontbreekt.

Opvallend is de gelatenheid die lijkt te ontstaan. Het wantrouwen richting overheid is groot. Dat maakt dat sommige boeren niet eens meer willen onderzoeken of ze wel of geen piekbelaster zijn. Boeren die werken met ‘andere’ concepten als biologisch, natuurinclusief, actief natuurbeheer, korte keten zijn net zo onzeker en gefrustreerd als alle anderen.

Bij boeren is onzekerheid en zorg voor de toekomst van het bedrijf direct verbonden met onzekerheid over wonen, leven en familie. Veel families hebben ook last van de berichtgeving waarin zij naar hun beleving bijna als criminelen worden afgeschilderd. Veel boeren zijn - ondanks dit alles - positief over hun bedrijf, ook financieel. Maar dat zegt niks over de toekomst want ze weten niet wat er gaat gebeuren en welke gevolgen dat heeft.

Meer specifiek voor Overbetuwe zien we dat de zo karakteristieke fruitteelt dreigt te verdwijnen en dat laanboomkwekerijen een sterke groei doormaken.

- De onzekerheid heeft ernstige gevolgen voor het ondernemerschap in de sector. Investeringsbesluiten worden uitgesteld. Een nieuwe, eigen strategie is op dit moment moeilijk te maken.
- Van andere concepten zoals o.a. natuurinclusief, kringlooplandbouw en biologisch werken is geen zicht op een realistisch en langjarig verdienmodel. Dat maakt dat ondernemers daarin weinig kansen zien. Ook agrarisch natuurbeheer als onderdeel van het bedrijfsmodel wordt met argwaan bekeken, vooral omdat de opbrengsten en regels daarvan naar hun idee zó veranderd kunnen worden.
- Keuzes voor een ander bedrijfsmodel waar aanpassingen op het erf voor nodig zijn stuiten vaak op het vergunningenbeleid bij de gemeente dat als star wordt ervaren. Ook sluiten regelingen landelijk en gemeentelijk niet op elkaar aan. Gedeeltelijk doorgaan met de agrarische activiteit in combinatie met niet-agrarische onderdelen is vrijwel onmogelijk.

“We hebben n t alle fruitbomen gerooid. Het was moeilijk om aan plukkers te komen of eigenlijk zijn ze te duur. Het weegt niet op tegen de kosten. Grond verhuurd aan bomenkweker.”

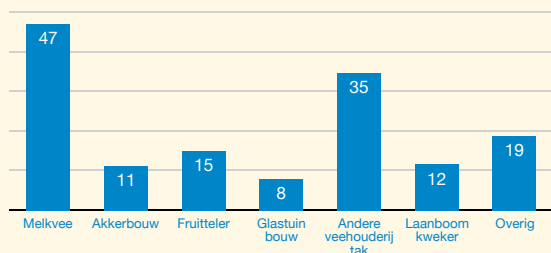
“Ik wil helemaal niet dat mijn zoon dit bedrijf overneemt. De sector is veel te onzeker en er zijn te veel regels.”

Impressie van de resultaten

OMVANG BEDRIJVEN, KNELPUNTEN EN BEDRIJFSSTRATEGIE

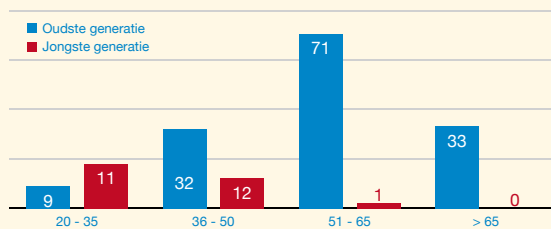
De volgende gegevens betreffen de 147 bedrijven waar een keukentafelgesprek is gevoerd. Dat betreft 65% van de 228 bedrijven.

Grafiek 1 Soort bedrijven (hoofdstak)

De eerste grafiek geeft de hoofdtak weer: 64 bedrijven hebben een tweede tak en nog 15 ook een derde tak. Onder overig valt een grote diversiteit aan agrarische en niet-agrarische bedrijven.

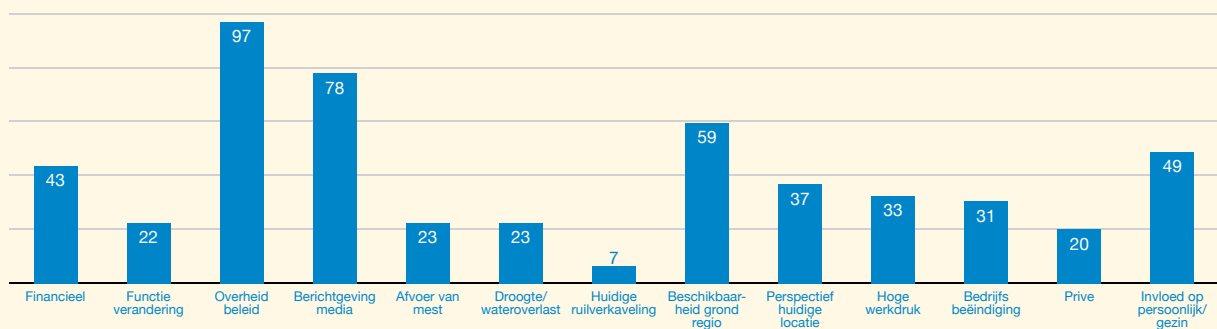
Grafiek 2 Leeftijd van de generatie

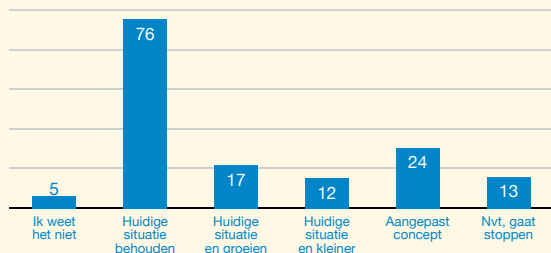
De leeftijd van veel ondernemers zit in de categorieën 51-65 en boven 65 jaar. In combinatie met de onzekerheid over opvolging is dit een serieus aandachtspunt: 70% heeft geen opvolger of is onzeker over de opvolging.

Als grootste knelpunt wordt het 'overheidsbeleid' genoemd. Verder ervaren ondernemers het 'imago/negatieve berichtgeving van de media over de sector' en de 'beschikbaarheid van grond' in de regio het vaakste als knelpunt.

Grafiek 3 Knelpunten

Grafiek 4 Strategie

Veel ondernemers - 57% - zijn positief over hun bedrijf. Dat lijkt gezien alle zorgen vreemd. Toch is het logisch als je bedenkt dat dit oordeel gaat over de huidige situatie. De onzekerheid over alles wat op hen afkomt maakt dat dit niets zegt over de toekomst.

Heel duidelijk is dat de meesten eigenlijk hun huidige situatie willen behouden. Ze zijn op dit moment onvoldoende overtuigd van het - zakelijk - perspectief van andere concepten.

De sfeer tijdens de gesprekken

BOEREN EN DE OVERHEID

Boeren hebben te maken met alle lagen van de overheid. De onduidelijkheid in keuzes en beleid van de landelijke overheid en de uitwerking daarvan door de provincie geeft vooral veel onzekerheid. Het wantrouwen is groot. De rol van de gemeente is anders, maar niet minder belangrijk.

De gemeente is ook 'overheid'. Van het wantrouwen richting de landelijke overheid krijgt de gemeente daar een deel van op het bord, of het nu terecht is of niet. Dit project is door de gemeente opgezet met als één van de doelen om meer contact met boeren te krijgen en te ontdekken wat er speelt en wat de gemeente daar wel of niet aan kan bijdragen. Dit initiatief wordt positief gewaardeerd. Dat is een kans om als gemeente het wantrouwen richting overheid te verminderen.

“Kom eens met een lange termijn visie. We hoeven het er niet mee eens te zijn, maar kom met duidelijkheid!!!”

Over de gemeente

Er is in de gesprekken veel gezegd over de gemeente. Wat er uit springt:

- Er is vaak genoemd dat men het initiatief van de gemeente voor dit project zeer waardeert.
- Men ervaart de gemeente als afstandelijk en het contact anoniem. In tal van bewoordingen wordt genoemd dat men de communicatie als slecht en eenzijdig beleefd.
- Meermaals is gezegd dat het lijkt alsof Overbetuwe twee 'gezichten' heeft: een stedelijk deel aan de oostkant en het buitengebied richting west. Men ervaart ambtenaren en bestuur als stedelijk gericht met een stedelijke mentaliteit en weinig of geen affiniteit met het agrarische deel van de gemeente.
- Men mist niet alleen affiniteit met het buitengebied maar vooral ook een duidelijke visie op de toekomst daarvan. Dat wordt gemist in meerdere beleidsterreinen.
- Men heeft niet het gevoel bij het maken van beleid betrokken te worden.

Tip! Er is veel gezegd over het vergunningenbeleid richting bouwen, wonen en functieverandering. Wil je daarover meer weten lees dan het hele verslag!

www.overbetuwe.nl/boerenentuindersaanhethetwoord

Aanbevelingen richting...

DE LANDELIJKE OVERHEID & PROVINCIE

Op basis van de 147 keukentafelgesprekken gesprekken komen we tot volgende aanbevelingen:

- Er is grote behoefte aan een samenhangende visie op de toekomst van de agrarische sector. Deze visie moet duidelijkheid geven voor langere tijd. Een realistisch en langjarig betrouwbaar verdienmodel hoort daar bij.
- Zorg dat maatregelen en regelingen realistisch zijn en samenhangend. Er zullen keuzemogelijkheden moeten zijn. Dus niet alleen regelingen voor stoppen maar ook voor boeren die door willen gaan.
- Realiseer je dat het vertrouwen ver weg is. Zorg bijvoorbeeld dat boeren zien dat ook andere sectoren serieus aan de bak moeten.

DE GEMEENTE

- Zorg gemeente breed voor een directere en persoonlijker benadering van boeren en ondernemers.
- Zorg voor een goede bewaking van afspraken met boeren, en natuurlijk ook burgers. Een gemaakte afspraak niet nakomen vergroot de scepsis en het wantrouwen.
- Als het gaat om een vraag over aanpassingen op het erf: ga ter plekke kijken, probeer helder te krijgen wat de wens of behoefte is, begin niet met uitleggen waarom iets niet kan, maar bekijk wat de mogelijkheden zijn waarop het wel kan.
- Zorg voor nieuw beleid over grondgebruik waarin over de uitbreiding van grond gebruikt door laanboomkwekers een duidelijke keuze wordt gemaakt. Betrek boeren daar bij.
- Zorg voor nieuw beleid over zonneparken. Het opgeven van goede landbouwgrond voor zonneparken moet ernstig beperkt worden. Betrek boeren daar bij.
- Ook grote en kleine windmolens, waterwingebieden en verblijfsruimtes voor arbeidsmigranten zijn voor boeren belangrijke onderwerpen. Betrek boeren bij het opstellen van dat beleid.
- Stel een onderzoek in naar het functioneren van ODRA en betrek boeren en hun ervaringen bij dat onderzoek.
- Een optie is het opzetten van een 'Loket Buitengebied', bemenst door mensen met affiniteit met de agrarische sector. Dit kan een plek worden waar boeren met hun vragen terecht kunnen. Processen kunnen daarmee versneld worden en meer de menselijke maat hebben. Ook kan dit loket waardevolle input leveren over de uitwerking van beleid en maatregelen.

DE BOEREN

- Betrokken worden en blijven bij beleid en gemeentelijke keuzes daarin vraagt ook van burgers (boeren) een actieve inzet in tijd en energie. Zie dat ook als een investering die bijdraagt aan de toekomst van je bedrijf en het gebied waar je woont en werkt.
- Dat vraagt ook samenwerking en vereniging onderling. Sluit je aan bij bestaande verenigingen of start nieuwe samenwerkingsvormen. Zorg ervoor dat er meer onderling gesproken, nagedacht en gediscussieerd wordt. En praat zelf ook actief mee!
- Voor zowel boeren als gemeente is het belangrijk om te beseffen dat LTO lang niet alle boeren meer vertegenwoordigd. De boeren die geen lid zijn vormen dan ook een belangrijke stem die gehoord mag worden. Ook daar kunnen boeren zelf actief in worden.

“We zijn gemotiveerd om te veranderen, maar voelen ons klem zitten. Hebben ideeën over de toekomst, maar hebben geen serieuze ingang bij de overheid om het te bespreken.”

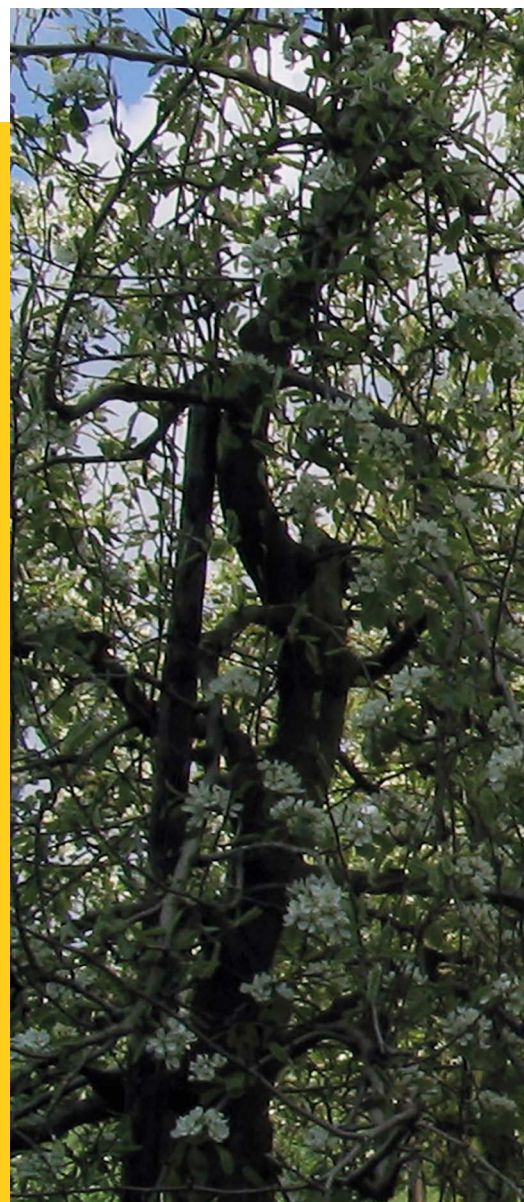
Het hele verslag

In het hele verslag vindt u meer onderwerpen en komt alles uitgebreider aan de orde. U vindt onder andere agrarisch ondernemerschap, de verschillende sectoren in Overbetuwe apart, vergunningen en RO beleid, diverse regelingen en meer specifieke aanbevelingen.

www.overbetuwe.nl/boerentuindersaanhetwoord

Hoe verder

Zowel bij de gemeente als bij boeren leeft de wens om de afronding van het project als het begin van een nieuwe fase te zien. De conclusies en aanbevelingen geven een handvat om verder met elkaar het gesprek aan te gaan. Op de slotavond wordt daar alvast een begin mee gemaakt.

BOEREN & TUINDERS OVERBETUWE AAN HET WOORD

Opdrachtgever	Gemeente Overbetuwe
Datum verslag	Februari 2024
Agrarisch coaches	Monique te Kieft www.tekieftecoaching.nl Lizanne Roeleven www.roeleven-co.nl Rob Huinink www.huininkconsult.nl Wim Korsten www.hetontwikkelbedrijf.nl
Gegevensverwerking	Monique te Kieft
Tekst	Wim Korsten

gemeente **Overbetuwe**

Gemeente Overbetuwe
Dorpsstraat 67
6661 EH Elst
info@overbetuwe.nl
www.overbetuwe.nl